

El «prohibit prohibir» de les arts

Cinema, música, literatura, art: de Bernardo Bertolucci a Banksy, passant per Jordi Puntí, la petjada de l'agitació creativa de la revolta francesa encara perdura

Una escena de «The dreamers», de Bernardo Bertolucci, pel·lícula de culte sobre els fets del Maig francès

"El Maig del 68 va ser més que una simple protesta, però menys que una revolució", així ho va resumir el filòsof francès Edgar Morin. Potser sigui cert, però no es pot obviar que el moviment va sacsejar els fonaments del món de consum, introduint debats polítics i provocant el replantejament de moltes de les maneres de relacionar-nos, com a societat, i també com a individus lliures i dignes. També va sacsejar, i molt, la cultura i la concepció de l'objecte cultural. Sobretot, pel que fa com a arma de càrrega política.

Tot va començar com una revolta d'estudiants a la Universitat de Nanterre (<https://www.naciodigital.cat/noticia/153633>), a França. Però l'agitació i les ganes de capgirar-ho tot no havien sortit del no-res, són el context de diverses revolucions (<https://www.naciodigital.cat/noticia/153456>): De la manifestació a la Universitat de Columbia, als fets de la manifestació contra la visita del sha de Pèrsia al Berlín Occidental, passant per les revoltes a la Universitat de Varsòvia o la Universitat de Kyoto, per l'Estiu de l'amor o per la Primavera de Praga. Els joves, en peu de guerra. Una espurna que esclata del tot a França i sacseja Occident, aglutinant protesta, festa, lluita i agitació cultural contra l'ordre establert. "Prohibit prohibir" era el gran lema. L'Europa anquilosada i conservadora obria els ulls i, sobretot, la ment.

[headline]Contracultura i "empoderament" dels joves[/headline]

Malgrat que va ser sufocat amb relativa rapidesa, el moviment ha perdurat en l'imaginari col·lectiu amb una força inusual. De Bernardo Bertolucci a Jordi Puntí, passant per Vangelis. Entenent la història de la cultura com una alternança periòdica de contraris que es van succeint, l'erupció de finals dels seixanta s'encarna en la contracultura i després del sorgiment del moviment hippy, tota una revolució nascuda com a resposta a l'excedent de repressió de la societat estatunidenca, encabit en un context on les grans potències europees van perdre les colònies.

En aquest context -amb el sorgiment de la societat de consum i el poder analgèsic dels *mass media*, responsables de generar una "cultura de masses"- els joves passen a ser una categoria sociocultural per ella mateixa i per primera vegada a la història. Res no podrà aturar la consciència de canvi, quan molts d'aquests moviments de protesta comencen a qüestionar, criticar i alçar la veu en contra de l'estil de vida que ofereix l'organització capitalista de la postguerra. Ideològicament, triomfa el situacionisme, fundat per Guy Debord, que pretenia aniquilar el "sistema opressiu de la societat de classes" i, al mateix temps, combatre la "dominació capitalista".

Una imatge de Maig del 68: el Teatre de l'Odeon lluint la bandera roja. Foto: Wikimedia Commons

El mar de fons fa que els joves alcin la veu, amb tota la virulència, ràbia i creativitat possible, fins a quallar del tot en la generació del 68, la primera en reivindicar l'alliberament femení, la diferència sexual i en rebutjar qualsevol tipus de discriminació. Protestes que van provocar un moviment artístic molt potent amb cançons, grafitis i eslògans que encara perduren en l'imaginari col·lectiu. I que van suposar, molts anys abans de l'esclat del món hiperconnectat, el triomf del missatge, tan poderós com viral.

[headline]**Cinema: Un maig per a somiadors**[/headline]

El cinema va ser el moviment que va prendre una part més activa en la reflexió ideològica del moviment. El setè art es va rebel·lar contra el model imperant i tota una sèrie de cineastes van perpetrar una revolució silenciosa contra les formes, models i narratives establertes. Noms com Chris Marker, Jean-Luc Godard o Alain Resnais, que no es deixen de preguntar què és allò que converteix en política una imatge. El cinema que es fa és polític, però no només pel discurs, per la documentació o per la voluntat de denúncia, sinó perquè qüestionava els estaments socials i potencia la transformació.

François Truffaut estrenava *Petons robats* (*Baisers volés*) el 1968, un film que conté nombroses

referències als fets de París. La pel·lícula va ser nominada a l'Oscar a Millor pel·lícula de parla no anglesa. Quatre anys més tard, el 1972, Godard estrenava *Tot va bé (Tout va bien)*, un film que comença amb una explicació d'allò que es necessita per produir una pel·lícula: una mà que signi els xecs per a pagar els mitjans, actors i guió. El director explora la lluita de classes a la societat francesa durant els anys posteriors als fets de maig. Altres pel·lícules que en fan referència són *La Maman et la Putain* (1973), de Jean Eustache, i ja més posteriorment, *May Fools* (1990), de Louis Malle.

Trobar les traces d'aquella revolta tan breu, potent i condensada en el temps no és fàcil, perquè la influència va molt més enllà d'un sol corrent o estètica. Però sí que podem trobar força films que es deixen emportar per aquells aires de canvi, altament alliberadors i paradigmes d'una catarsi. Films centrats en explicar què va suposar tot plegat a nivell social, i també íntim. L'obra més icònica, en aquest àmbit és *Els somiadors (The dreamers)* de Bernardo Bertolucci, estrenada el 2003 i convertida en l'obra de culte sobre tots aquells fets.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=cH2Ypgt7mls>

El film s'ambienta en el context del maig francès, centrada en el triangle establert entre un jove estudiant nord-americà a París i dos germans francesos que viuen en un pis, sense pares. La relació que s'estableix entre ells tres és el nucli d'una història que traspuja allò que van ser aquells dies: una transformació que havia de canviar el paradigma social occidental, amb visites al cinema, llambordes que volen, discussions polítiques i un sexe alliberador que no es deixa imbuir per cap tabú o prejudici. La pel·lícula va ser tot un fenomen al moment de l'estrena i es basa en el llibre *The Holy Innocents*, de Gilbert Adair.

[headline]**Música: De Leo Ferré als Stone Roses**[/headline]

Quan arriba el 68, el món juvenil ja fa anys que viu la seva pròpia revolució musical, amb subcultures nascudes majoritàriament a finals del 50 que tenen ídols propis com els Beatles, Bob Dylan o, en el cas francès, Leo Ferré. En aquest sentit, els joves de les protestes de maig van posar banda sonora a la revolució amb grups com els Rolling Stones, cantants com Janis Joplin o autors com Jacques Lanzmann, responsable d'escriure l'himne d'aquells dies, *Il est cinq heures, Paris S'éveille*, una cançó -coescrita amb Anne Ségalen, la seva dona- i que aviat va ser apropiada pels estudiants.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=woTcLJvf7fw>

Però el gran cronista musical del Maig del 68 va ser el cantautor anarquista Léo Ferré (<https://leo-ferre.com>), responsable d'algunes de les cançons més icòniques sobre les revoltes, com *L'Été 68, Paris je ne t'aime plus* o *Il n'y a plus rien*. De la mateixa època és la cançó *Paris Mai* (https://www.youtube.com/watch?v=FLgaXyrJ_kY) (1969), de Claude Nougaro, un artista multidisciplinari -poeta, música, pintor i il·lustrador- que també va voler posar paraules i acords als fets.

Molt poc després, el 1972, el compositor grec Evángelos Odysséas Papathanassiou, conegut arreu del món com a Vangelis, va dedicar un àlbum conceptual al maig francès, agafant com a títol un dels lemes més populars d'aquells dies: *Fais que ton rêve soit plus long que la nuit* (<https://www.youtube.com/watch?v=AG2v7lxPegI>). Uns anys després, Stone Roses també van dedicar una cançó a la revolució de maig, *Bye Bye Badman* (https://www.youtube.com/watch?v=C3WkiENVY_M), que també era el títol de l'àlbum que la contenia. La cançó es complementava amb una coberta on hi ha els tres colors de la bandera francesa i tres rodanxes de llimona, fetes servir durant les revoltes per sufocar els efectes del gas lacrimogen amb què atacava la policia.

Més tard, tres dècades després del Maig del 68, el jove cantautor madrileny Ismael Serrano agafava aquell esperit per escriure una de les seves cançons més populars, *Papa cuéntame otra vez*. Una peça amb l'esperit d'aquells temps i d'aquelles convulsions que havien de canviar el món i permetre'ns un món més just, igualitari i digne. Sense oblidar les misèries de la guerra que patia Europa -indigna i cega- en aquells moments.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=wSCUV7ysBbI>

[headline]**Literatura: Mitologies pop i Jordi Puntí**[/headline]

Molts llibres han tractat els fets del Maig del 68. I molt altres més n'han explicat els efectes, les conseqüències, els intents i tot allò que va succeir, a mode de crònica, assaig o estudi. Jean-Paul Sartre, de vida intel·lectual compromesa, va ser un dels autors referencials, així com les *Mitologies* de Roland Barthes. Dos autors que acosten el discurs més elitista a la cultura popular i que van obrir un camí per interpretar la literatura d'idees.

És especialment simptomàtica, però, la petjada del Maig del 68 en un petit clàssic recent de la literatura catalana moderna: *Maletes perdudes* (<https://www.grup62.cat/llibre-maletes-perdudes/95738>) de Jordi Puntí. La primera novel·la de l'autor de Manlleu, tot un èxit de lectors i també de crítica, amb l'assoliment de premis de prestigi com el Lletra d'Or o el Premi de la Crítica de narrativa catalana.

L'argument se situa en part durant els fets del maig francès. En Christof, en Christophe, en Christopher i en Cristòfol són germans, però no es coneixen entre ells. Fills de quatre mares diferents, viuen a Frankfurt, París, Londres i Barcelona. Un bon dia, quan es fa oficial la desaparició del seu pare, que els va abandonar, el secret surt a la llum i els germans es troben. Tot i que fa dues dècades que no en saben res i l'han oblidat, decideixen buscar-lo per resoldre algunes preguntes: ¿per què va marxar per sempre?, ¿per què porten tots el mateix nom? Àgil, de prosa neta, la novel·la enganxa el lector des de la primera pàgina i ens mostra alguns aspectes d'aquella revolta, i també de les conseqüències que té en la vida de les persones.

Jordi Puntí, autor de «Maletes perdudes». Foto: Adrià Costa

[headline]**Art: La conquesta del carrer**[/headline]

Del "situacionisme", de la crítica de la política anquilosada d'una Europa somorta, conservadora i

amb tics autoritaris, de la reacció a la cultura de masses i al discurs unívoc dels mitjans, en surt una manera d'entendre l'art molt directa, visible en la reivindicació de l'espai públic com a lloc de creació cultural i d'acció política. Molts dels eslògans creats durant el maig francès van perdurar després de la protesta i ja formen part de la cultura popular: *Il est interdit d'interdire* ("Prohibit prohibir"), *Élections, piège à con* ("Eleccions, trampa per idiotes") *Je suis Marxiste? tendance Groucho*. ("Soc marxista, tendència Groucho"), *Cela nous concerne tous* ("Això ens afecta a tots"), *Soyez réalistes, demandez l'impossible* ("Siguem realistes, demanem l'impossible"), *Sous les pavés, la plage!* ("Sota les pedres, la platja.").

Una manera d'ocupar el carrer i l'espai públic, que arriba fins a la gran revolució dels grafitis i, sobretot, al la implacabilitat transgressora de Banksy, el gran referent de l'actualitat, tot un nom ineludible per parlar d'art modern i interpel·lació directa, passant de museus i circuits d'exhibició a l'ús. Potser la plasmació més inequívoca que la revolució encara és present al seu hàbitat natural, díscola i fugissera, ara en noves formes, però tan concisa i potent com ho va ser aleshores, quan va triomfar la imatge del missatge per sobre de totes les coses.

Un dels grafitis més icònics de Banksy Foto: Banksy